

Stanisław Kamiński

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

POLITYKA SPOŁECZNA W WYMIARZE GLOBALNYM

Streszczenie: W artykule przedstawiono globalny wymiar polityki społecznej rozumianej zarówno jako dyscyplina naukowa, jak też działalność praktyczna. Przedstawiono rozwój teoretycznej refleksji nad globalnymi współzależnościami w sferze społecznej. Ukazane zostały również przykłady ilustrujące możliwości dokonywania globalnych diagnoz rzeczywistości społeczno-gospodarczej, wyznaczania celów oraz ich realizacji przez podmioty międzynarodowe.

Słowa kluczowe: polityka społeczna, globalizacja, diagnoza, cele, podmioty.

1. Wstęp

W ostatnich dekadach globalizacja stała się jednym z kluczowych pojęć w naukach społecznych i politycznych, mimo że pierwsze realne procesy globalizacyjne miały miejsce dużo wcześniej. Jak pisał Amartya Sen, zastanawiając się nad jej oceną, „przez tysiące lat globalizacja przyczyniała się do postępu na świecie poprzez podróże, handel, migracje, rozprzestrzenianie kultur oraz upowszechnianie wiedzy (w tym naukowej i technologicznej)”¹. Zgodnie z popularnym wśród badaczy poglądem, dotychczas mieliśmy do czynienia z trzema falami globalizacji. Pierwsza rozpoczęła się w XV wieku, a jej najważniejszym zjawiskiem było ukształtowanie się państwa narodowego i systemu międzynarodowego. Początek drugiej fali nastąpił w połowie XIX wieku, a o jej znaczeniu zdecydowało uprzemysłowienie i powstanie rynku światowego. Po II wojnie światowej zaczęła się natomiast trzecia fala globalizacji, przebiegająca pod znakiem rewolucji naukowo-technicznej obejmującej wiele dziedzin życia². Z tej perspektywy procesy globalizacyjne są stałym elementem strukturalnych przemian zachodzących na świecie i nie należy rozpatrywać ich jako specyficznych dla współczesności.

Podobnie jak każde zjawisko czy proces o złożonym charakterze, globalizację można analizować z różnych perspektyw. W literaturze przedmiotu występują licz-

¹ A. Sen, *How to Judge Globalism*, [w:] F. Lechner, J. Boli (red.), *The Globalization Reader*, Blackwell Publishing, Oxford 2004, s. 16.

² W. Morawski, *Konfiguracje globalne. Struktury, agencje, instytucje*, PWN, Warszawa 2010, s. 29-35.

ne opracowania poświęcone jej poszczególnym wymiarom: ekonomicznemu³, politycznemu⁴, społecznemu⁵, kulturowemu⁶ i środowiskowemu⁷. Szczególną uwagę zwrócono na aspekty ekonomiczne, w tym bowiem wymiarze występują najbardziej znaczące, „obiektywnie istniejące współzależności globalne”, w których – zdaniem W. Morawskiego – przede wszystkim wyraża się globalizacja⁸.

O ile swobodny przepływ kapitału, dóbr i usług stał się faktem i bez trudu można go zobrazować przy użyciu odpowiednich wskaźników ekonomicznych, o tyle w obszarze polityki społecznej współzależności globalne są znacznie trudniejsze do zdefiniowania. Celem niniejszego artykułu jest znalezienie odpowiedzi na pytanie, czy na przełomie dwóch pierwszych dekad XXI wieku mamy do czynienia z globalną polityką społeczną, rozumianą z jednej strony jako dyscyplina naukowa, z drugiej zaś jako praktyczne działania podmiotów powołanych do jej realizacji.

2. Polityka społeczna jako dyscyplina naukowa a globalizacja

Polityka społeczna jako dyscyplina naukowa nie ma długiej historii, zarówno w Polsce, jak i w innych krajach⁹. Co prawda, publikowanych jest coraz więcej opracowań o tematyce wyczerpującej jej zakres przedmiotowy, nadal jednak nie udało się stworzyć usystematyzowanego zbioru twierdzeń naukowych, który porządkowałby wiedzę w tym obszarze. Globalny wymiar polityki społecznej również nie doczekał się jeszcze systematycznego ujęcia o charakterze teoretycznym.

Za podwaliny naukowej refleksji o globalnej polityce społecznej można uznać powstające od lat 70. XX wieku typologie państw dobrobytu, charakteryzujące w sposób syntetyczny modele polityki społecznej funkcjonujące w wybranych państwach, głównie w rozwiniętych krajach cywilizacji zachodniej¹⁰. Kolejne przedstawiane klasyfikacje, których autorami byli m.in.: Titmuss, Esping-Andersen, Leibfried, Castles i Mitchell, Siaroff, Ferrera, Bonoli, Korpi i Palme¹¹ oraz w Polsce

³ Zob. J. Stiglitz, *Globalizacja*, PWN, Warszawa 2004.

⁴ Zob. K. Ohmae, *The End of the Nation State*, [w:] F. Lechner, J. Boli (red.), wyd. cyt., s. 214-218.

⁵ Zob. Z. Bauman, *Globalizacja*, PIW, Warszawa 2000.

⁶ Zob. J. Tomlinson, *Cultural Imperialism*, [w:] F. Lechner, J. Boli (red.), wyd. cyt., s. 303-311.

⁷ Zob. *From One Earth to One World*, World Commission on Environment and Development, [w:] F. Lechner, J. Boli (red.), wyd. cyt., s. 366-372.

⁸ W. Morawski, wyd. cyt., s. 38.

⁹ Jedną z polskich prób systematyzacji teorii polityki społecznej podjęto na konferencji w Warszawie w 1997 r.; zob. J. Auleytner, J. Danecki (red.), *Teoretyczne problemy nauki o polityce społecznej*, Elipsa, Warszawa 1999.

¹⁰ Zob. M. Książopolski, *Polityka społeczna w różnych krajach i modele polityki społecznej*, [w:] G. Firlit-Fesnak, M. Szyłko-Skoczny (red.), *Polityka społeczna*, PWN, Warszawa 2007; S. Kamiński, *Koncepcje modeli polityki społecznej*, [w:] S. Kamiński, O. Kowalczyk (red.), *Wymiary polityki społecznej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2009.

¹¹ W. Arts, J. Gelissen, *Three Worlds of Welfare Capitalism or More? A State-of-the-Art Report*, [w:] Ch. Pierson, F.G. Castles (red.), *The Welfare State Reader*, Polity Press, Cambridge 2006, s. 178-180.

Szumlicz¹², pozwalały opisać, a niektóre również przynajmniej częściowo wyjaśnić, różnice w rozwiązaniach stosowanych przez podmioty polityki społecznej w różnych częściach świata. Różnice te przyciągnęły uwagę badaczy dopiero w drugiej połowie XX wieku, ponieważ właśnie wtedy nastąpił szybki rozwój systemów zabezpieczenia społecznego oraz usług społecznych, przebiegający odmiennie w poszczególnych krajach.

Na przełomie XX i XXI wieku zaczęły się ukazywać opracowania systematyzujące studia porównawcze z zakresu polityki społecznej, traktujące o poszczególnych jej obszarach przedmiotowych oraz wybranych globalnych problemach społecznych¹³. Autorzy tych opracowań nadal jednak nie podejmowali zagadnienia globalnej polityki społecznej, koncentrując się na metodologicznych aspektach teorii porównawczej, porównywaniu ograniczonej liczby dostępnych danych statystycznych oraz poszukiwaniu logiki rozwiązań stosowanych w poszczególnych krajach. Jak się wydaje, było to spowodowane nadal niskim stopniem rozwoju instytucji oraz mechanizmów mogących tworzyć politykę społeczną w wymiarze globalnym.

Dopiero w ostatnich latach można zaobserwować wzrost liczby publikacji poświęconych wprost globalnym współzależnościom w obszarze polityki społecznej oraz działaniom o charakterze koordynacyjnym lub interwencyjnym, podejmowanym przez podmioty międzynarodowe. W latach 2008-2009 opublikowano m.in. prace pod redakcją Yeates¹⁴ oraz Yeates i Holdena¹⁵, osadzające dyskurs o polityce społecznej w szerokim kontekście globalizacji. Jak bowiem zauważyła Yeates, „warunki ludzkiej egzystencji zależą od szerokiej sieci połączeń i współzależności, które stale wykraczają poza granice państw. Powiązania te przyjmują szereg form: przepływu kapitału, dóbr, usług i ludzi; globalnej koncentracji działalności gospodarczej; przepływu idei, informacji i wartości dzięki mediom i środkom komunikacji; rozprzestrzeniania się po całym świecie ideologii takich jak konsumeryzm i indywidualizm”¹⁶. Niewątpliwie zatem do tradycyjnych, lokalnych uwarunkowań polityki społecznej (społecznych, ekonomicznych, politycznych i innych) należy obecnie dodać liczne czynniki związane z globalizacją.

3. Praktyka polityki społecznej a globalizacja – wymiar diagnozy

Praktykę polityki społecznej można rozumieć jako zorganizowany zespół działań służących osiągnięciu założonych celów związanych z kształtowaniem określonego ładu społeczno-gospodarczego. W hipotetycznej sytuacji tworzenia polityki społecznej od podstaw wśród tego rodzaju działań należałoby wymienić przede wszystkim:

¹² T. Szumlicz, *O modelach polityki społecznej*, „Polityka Społeczna” 1992, nr 3, s. 17-18.

¹³ Zob. np. M. Hill, *Social Policy in the Modern World. A Comparative Text*, Blackwell, Oxford 2006; M. Hill, *The Mixed Economy of Welfare: a Comparative Perspective*, [w:] M. Powell (red.), *Understanding the Mixed Economy of Welfare*, Policy Press, Bristol 2007.

¹⁴ N. Yeates (red.), *Understanding Global Social Policy*, Policy Press, Bristol 2008.

¹⁵ N. Yeates, Ch. Holden (red.), *The Global Social Policy Reader*, Policy Press, Bristol 2009.

¹⁶ N. Yeates, *The idea of global social policy*, [w:] N. Yeates (red.), wyd. cyt., s. 3.

- diagnozowanie istniejącej sytuacji społeczno-gospodarczej;
- określenie celów przygotowywanej polityki społecznej;
- określenie instrumentów służących realizacji założonych celów;
- utworzenie podmiotów, których zadaniem byłaby realizacja założonych celów przy użyciu wybranych instrumentów;
- prowadzenie ewaluacji realizowanej polityki w kontekście relacji między założonymi celami a efektami podejmowanych działań.

Diagnoza sytuacji społeczno-ekonomicznej na poziomie globalnym niejako z definicji ma ograniczony charakter. Funkcjonowanie poszczególnych społeczeństw uwarunkowane jest specyficznymi dla każdego obszaru/regionu czynnikami klimatycznymi, kulturowymi, politycznymi i innymi. Wskutek tego np. porównywanie jakości życia w rozwiniętym kraju europejskim oraz ubogim i niestabilnym państwie położonym w Afryce jest niezwykle trudne. Innego rodzaju trudność wiąże się z niepełną integracją systemów statystycznych. W niektórych przypadkach dokonywanie porównań jest niemożliwe nie z powodu braku odpowiednich metod analitycznych, lecz wskutek niedostatku danych statystycznych porównywalnych dla wszystkich bądź większości krajów, które mają podlegać badaniu.

Wśród działań o charakterze diagnostycznym szczególną uwagę warto zwrócić na aktywność Programu Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju (United Nations Development Program). To właśnie ta agenda ONZ corocznie publikuje raporty o rozwoju społecznym (Human Development Reports), w kompleksowy sposób porównujące sytuację społeczno-ekonomiczną ludności większości państw świata. W każdym raporcie znajduje się względnie stały zestaw wskaźników ilustrujących różne wymiary rozwoju społecznego, liczne wskaźniki syntetyczne oraz część analityczna, która w każdym kolejnym wydaniu koncentruje się na wybranym zagadnieniu¹⁷. Raporty przygotowywane są przez interdyscyplinarne zespoły ekspertów pochodzących z różnych krajów. Na szczególną uwagę zasługuje fakt, iż raporty publikowane są systematycznie od 1990 r., a ostatnia publikacja jest już dwudziestą z kolei. Pozwala to autorom doskonalić stosowane rozwiązania metodyczne, odbiorcom zaś umożliwia dokonywanie analiz procesów o charakterze dynamicznym.

Dokonywanie diagnoz globalnej sytuacji społeczno-ekonomicznej ułatwiają również stale rozwijane bazy danych oraz opracowań analitycznych prowadzone przez poszczególne agendy Organizacji Narodów Zjednoczonych oraz inne podmioty międzynarodowe. Bazy te coraz częściej dostępne są w Internecie, co ułatwia dostęp do nich m.in. badaczom globalnej polityki społecznej. Wśród tego rodzaju źródeł wymienić można np.:

- portal „OECD iLibrary”, udostępniany przez Organizację Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD), zawierający dane statystyczne oraz analizy dla

¹⁷ W ostatnim, jubileuszowym, opublikowanym w 2010 r. raporcie tematem przewodnim uczyniono przegląd czynników warunkujących rozwój społeczny; zob. *The Real Wealth of Nations. Pathways to Human Development*, UNDP, Palgrave Macmillan, New York 2010.

wszystkich obszarów przedmiotowych znajdujących się w obszarze oddziaływania OECD¹⁸;

- bazę „World Population Prospects” tworzoną przez Departament Spraw Społecznych i Ekonomicznych ONZ, zawierającą obszerny zestaw prognoz oraz historycznych danych demograficznych¹⁹;
- bazę „Global Health Observatory”, prowadzoną przez Światową Organizację Zdrowia, która umożliwi monitorowanie globalnej sytuacji w zakresie stanu zdrowia ludności w oparciu o dane oraz analizy gromadzone i opracowywane przez WHO²⁰.

Jak się wydaje, o zakresie dostępnych danych o charakterze globalnym w poszczególnych obszarach przedmiotowych polityki społecznej decydują nie tylko metodyczne i techniczne możliwości ich gromadzenia, ale również skala globalnych współzależności. Na przykład procesy demograficzne są ważną determinantą migracji międzynarodowych, a informacje o zagrożeniach zdrowotnych pozwalają przewidywać zasięg i siłę ich rozprzestrzeniania się. Natomiast dane o sytuacji mieszkaniowej na poziomie międzynarodowym są bardziej ograniczone, co może wiązać się z mniejszą siłą globalnych współzależności w tym obszarze.

4. Praktyka polityki społecznej a globalizacja – wymiar celów

Możliwość dokonywania diagnozy sytuacji społeczno-ekonomicznej jest warunkiem koniecznym – lecz niewystarczającym – efektywnego oddziaływania na rzeczywistość. Świadome kształtowanie ładu społeczno-ekonomicznego z definicji jest działaniem celowym. Z punktu widzenia celu niniejszego artykułu warto zatem odpowiedzieć na pytanie o globalny wymiar planowania – określania celów polityki społecznej.

Planowanie w polityce społecznej na poziomie krajowym ma długą historię, niezależnie od rozwiązań ustrojowych występujących w poszczególnych państwach. Cele realizowanej polityki wyznaczano zarówno w krajach socjalistycznych²¹, jak i rozwiniętych krajach kapitalistycznych²² – oczywiście, w odmienny sposób i w różnym zakresie. W sposób szczególny planowanie przeżywa swój renesans w Unii Europejskiej, w której dokumenty strategiczne stanowią istotną podstawę realizowanej polityki²³. Niektóre współczesne rządy usiłują zwiększyć efektywność podejmowa-

¹⁸ <http://www.oecd-ilibrary.org/statistics>.

¹⁹ <http://esa.un.org/unpp>.

²⁰ <http://www.who.int/gho/en/index.html>.

²¹ Zob. np. W. Szubert, *Cele, zakres i metody socjalistycznej polityki społecznej*, [w:] A. Rajkiewicz (red.), *Polityka społeczna*, PWE, Warszawa 1976.

²² Zob. K. Kraus, T. Geisen, K. Piątek (red.), *Państwo socjalne w Europie. Historia – rozwój – perspektywy*, Wydawnictwo UMK, Toruń 2008.

²³ Skalę planowania tego rodzaju uzmysławia m.in. zestawienie opracowane przez S. Golinowską w: S. Golinowska, *Wyzwania polskiej polityki społecznej w warunkach globalizacji oraz integracji*

nych działań, wyznaczając nie tylko cele ogólne, lecz również określone wartości szczegółowych wskaźników statystycznych, które mają być osiągnięte w założonym czasie dzięki określonym nakładom. Przykład tego rodzaju celu stanowi np. jedno z założeń brytyjskiej polityki ochrony zdrowia z 2004 r.: „Znacząco ograniczyć wartość współczynników umieralności do 2010 r.: w przypadku zgonów z powodu chorób serca i udarów o co najmniej 40% w populacji poniżej 75 lat, zmniejszając jednocześnie o minimum 40% różnice między 20% obszarów o najgorszych wartościach wskaźników zdrowotnych a całością populacji”²⁴.

Cele i zobowiązania wyznaczane na poziomie globalnym zazwyczaj mają bardziej ogólny charakter, co ułatwia ich akceptację ze strony poszczególnych państw. Trudność osiągnięcia konsensusu jest zresztą tylko jednym z wielu problemów do przezwyciężenia. Kolejnym jest kwestia podziału odpowiedzialności za realizację celu – w jakim stopniu poszczególne państwa mają się przyczynić do osiągnięcia celu globalnego? Jeżeli bowiem w hipotetycznym przypadku planujemy ograniczenie zachorowalności na określoną chorobę o 20% w całej populacji, nie musi to oznaczać, że taka sama zmiana ma zostać osiągnięta w każdym kraju. Rozkład zobowiązań jest zazwyczaj uwarunkowany licznymi czynnikami, w tym siłą polityczną poszczególnych państw.

Jak się wydaje, najdonioślejszym dotychczas przykładem wyznaczania celów odnoszących się do zakresu przedmiotowego polityki społecznej w wymiarze globalnym są Milenijne Cele Rozwoju (Millennium Development Goals, MDG), wyznaczone na tzw. Szczycie Milenijnym Organizacji Narodów Zjednoczonych, który odbył się w dniach 6-8 września 2000 r. Przedstawiciele 189 państw członkowskich ONZ przyjęli wówczas Deklarację Milenijną Narodów Zjednoczonych, w której treści znalazły się liczne zobowiązania, określone później mianem MDG (zob. tab. 1).

Zgodnie z deklaracją, Milenijne Cele Rozwoju powinny zostać osiągnięte do 2015 r. W rezolucji przyjętej 19 października 2010 r. Zgromadzenie Ogólne ONZ potwierdziło zamiar osiągnięcia przyjętych celów, przyznając jednocześnie, że ich realizacja napotkała wiele trudności i często odbiega od założeń²⁵. Dane zawarte w systemie MDGMonitor dowodzą, że zmiany w poszczególnych krajach dokonują się w bardzo różnorodnym tempie, a czasem wręcz różnokierunkowo. Na przykład odsetek ludności posiadającej do dyspozycji mniej niż 1 USD dziennie w Boliwii wzrósł między 1991 a 2002 rokiem z 5,7 do 23,2%, podczas gdy w Chinach zmniejszył się między 1993 a 2004 rokiem z 28,4 do 9,9%²⁶.

z *Unią Europejską*, [w:] S. Golinowska, M. Boni (red.), *Nowe dylematy polityki społecznej*, CASE, Warszawa 2006, s. 39-40.

²⁴ B. Lund, *State welfare*, [w:] M. Powell (red.), *Understanding the mixed economy of welfare*, Policy Press, Bristol 2007, s. 52.

²⁵ Rezolucja 65/1 przyjęta na 65 sesji Zgromadzenia ogólnego ONZ.

²⁶ <http://www.mdgmonitor.org>.

Tabela 1. Milenijne Cele Rozwoju

Lp.	Cel	Zadania
1	Wylimitować skrajne ubóstwo i głód	Zmniejszyć o połowę liczbę ludzi, których dochód nie przekracza 1 dolara dziennie. Zmniejszyć o połowę liczbę ludzi, którzy cierpią głód.
2	Zapewnić powszechne nauczanie na poziomie podstawowym	Zapewnić wszystkim chłopcom i dziewczętom możliwość ukończenia pełnego cyklu nauki na poziomie podstawowym.
3	Promować równość płci i awans społeczny kobiet	Wylimitować nierówny dostęp płci do pierwszego i drugiego szczebla edukacyjnego do 2005 r., a na wszystkich szczeblach do 2015 r.
4	Ograniczyć umieralność dzieci	Zmniejszyć o 2/3 wskaźnik umieralności dzieci w wieku do lat 5.
5	Poprawić opiekę zdrowotną nad matkami	Zmniejszyć o 3/4 wskaźnik umieralności matek.
6	Ograniczyć rozprzestrzenianie się HIV/AIDS, malarii i innych chorób	Powstrzymać rozprzestrzenianie się HIV/AIDS i ograniczyć liczbę nowych zakażeń. Powstrzymać rozprzestrzenianie się malarii i innych groźnych chorób i ograniczyć liczbę zachorowań.
7	Stosować zrównoważone metody gospodarowania zasobami naturalnymi	Uwzględnić zasady zrównoważonego rozwoju w krajowych strategiach i programach; stosować metody hamujące zubożenie zasobów środowiska naturalnego. Zmniejszyć o połowę liczbę ludzi pozbawionych stałego dostępu do czystej pitnej wody. Do 2020 r. osiągnąć znaczącą poprawę warunków życia przynajmniej 100 mln mieszkańców slumsów.
8	Stworzyć globalne partnerskie porozumienie na rzecz rozwoju	Dopracować dostępny dla wszystkich, oparty na jasnych przepisach, przewidywalny i nikogo nie dyskryminujący system handlowo-finansowy. Uczestnicy systemu powinni być zobowiązani do podejmowania aktywnej działalności promującej dobre praktyki rządzenia, rozwój i ograniczanie ubóstwa. Dotyczy to działań na poziomie narodowym i międzynarodowym. Wyjść naprzeciw szczególnym potrzebom najsłabiej rozwiniętych państw poprzez zniesienie ceł i kontyngentów na towary eksportowane przez te kraje, zwiększenie skali redukcji długów poważnie zadłużonych ubogich krajów, umorzenie długów zaciągniętych w ramach oficjalnej pomocy bilateralnej oraz zwiększenie pomocy na rzecz rozwoju dla krajów podejmujących działania mające na celu ograniczenie ubóstwa. Wyjść naprzeciw szczególnym potrzebom krajów śródziemnomorskich i krajów rozwijających się położonych na małych wyspach. Rozstrzygnąć kwestię zadłużenia krajów rozwijających się poprzez podjęcie narodowych i międzynarodowych kroków służących utrzymaniu długookresowej zdolności do spłaty zadłużenia. We współpracy z krajami rozwijającymi się stworzyć miejsca godnej i produktywny pracy dla młodzieży. We współpracy z sektorem upowszechnić dostęp do nowych technologii, zwłaszcza technologii informacyjnych i komunikacyjnych.

Źródło: <http://www.unic.un.org.pl/cele.php>.

Biorąc pod uwagę skalę trudności związanych z wyznaczaniem wspólnych dla społeczności międzynarodowej celów społeczno-ekonomicznych, sam fakt uzgodnienia i 11-letniego potwierdzenia woli zrealizowania Milenijnych Celów Rozwoju należy ocenić jako znaczące osiągnięcie. W warunkach nasilających się kryzysów gospodarczych i politycznych ich pełna realizacja nie wydaje się możliwa, jednakże podobne trudności występują również na poziomie krajowych polityk społecznych i strategii regionalnych, takich jak strategia lizbońska.

5. Praktyka polityki społecznej a globalizacja – wymiar podmiotowy

Nawet najlepiej sformułowane cele związane ze świadomym przekształcaniem rzeczywistości społeczno-gospodarczej nie zostaną osiągnięte, jeżeli brakuje podmiotów oraz instrumentów służących ich realizacji. W przestrzeni międzynarodowej

Tabela 2. Główne podmioty globalne

Rodzaj	Nazwa	Funkcje
Międzynarodowe podmioty finansowe	Międzynarodowy Fundusz Walutowy	Zapewnienie stabilności monetarnej Wsparcie kredytowe dla krajów dotkniętych kryzysem ekonomicznym
	Bank Światowy	Finansowanie projektów rozwoju społecznego i ekonomicznego
Organizacja Narodów Zjednoczonych	Światowa Organizacja Zdrowia (WHO) Międzynarodowa Organizacja Pracy (ILO) Program Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju (UNDP) Wysoki Komisarz NZ ds. Praw Człowieka (UNHCHR) Wysoki Komisarz NZ ds. Uchodźców (UNHCR) Fundusz Narodów Zjednoczonych Pomocy Dzieciom (UNICEF) Organizacja NZ ds. Oświaty, Nauki i Kultury (UNESCO)	Działanie na rzecz praw człowieka, pokoju światowego, rozwoju społecznego i ekonomicznego
	Światowa Organizacja Handlu (WTO)	Regulacja systemu światowego handlu
„Fora” i „kluby” polityczne	Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD)	Współpraca ekonomiczna i rozwojowa 29 państw wysokorozwiniętych
	G8	Koordinacja polityki 8 najbogatszych państw
	G77	Koordinacja polityki 77 państw rozwijających się

Źródło: H. Dean, *Social Policy*, Polity Press, Cambridge 2006, s. 37.

funkcjonuje współcześnie wiele podmiotów o bardzo różnorodnym charakterze: od ponadnarodowych ruchów i organizacji społecznych po globalne instytucje tworzone przez rządy, spośród których liczne realizują zadania przynajmniej częściowo związane z polityką społeczną. Przykłady tych ostatnich przedstawiono w tabeli 2.

Wspomniana wyżej różnorodność podmiotów międzynarodowych, wyrażająca się m.in. w ich prawnym statusie, zadaniach oraz zasobach, stanowi podstawową trudność w perspektywie tworzenia spójnego ładu podmiotowego polityki społecznej na poziomie globalnym. Ponadto w literaturze przedmiotu wskazuje się, że ich wpływ na rzeczywistość jest ograniczony i pośredni, na ogół oddziałują one bowiem na władze poszczególnych państw, starając się wpłynąć na ich decyzje, natomiast mają ograniczone możliwości wprowadzania i egzekwowania własnych regulacji²⁷.

Efektywność organizacji międzynarodowych coraz częściej staje się przedmiotem badań. A. Armingeon i M. Beyeler poddali analizie stopień zgodności między rekomendacjami OECD wyrażonymi w tzw. ekspertyzach krajowych, przedstawianymi w latach 1970-2000 czternastu rządów w Europie Zachodniej. Jak się okazało, zalecenia były realizowane tylko wtedy, gdy były zgodne z priorytetami głównych sił politycznych w poszczególnych krajach²⁸. Organizacje międzynarodowe rzadko dysponują odpowiednimi sankcjami, dzięki którym mogłyby skutecznie kształtować politykę na poziomie krajowym.

6. Zakończenie

Przykłady zawarte w niniejszym artykule prowadzą do wniosku, iż współcześnie na arenie międzynarodowej mamy do czynienia z kształtowaniem się pewnych elementów polityki społecznej w wymiarze globalnym. Niewątpliwie jednak ma ona wciąż ograniczony charakter, a w warunkach obecnego kryzysu jej dalszy rozwój nie jest wcale przesądzony.

Analiza istniejących elementów globalnej polityki społecznej dowodzi, że znacząco różni się ona od polityki na poziomie krajowym. Mniejsze są możliwości dokonywania szczegółowych diagnoz rzeczywistości społecznej, wyznaczane cele mają ograniczony i zazwyczaj ogólny charakter, a podmioty międzynarodowe nie dysponują instrumentami wystarczającymi do bezpośredniego kształtowania mechanizmów życia społeczno-gospodarczego.

Wskazane różnice przynajmniej w części uzasadnione są nie tylko wczesnym stadium rozwoju polityki społecznej w wymiarze globalnym, ale również jej odmiennymi funkcjami. Działania na poziomie ponadnarodowym nie powinny powielać ani zastępować działań na płaszczyźnie krajowej czy regionalnej, lecz je uzupełniać. Zjawisko globalizacji nie unieważnia licznych uwarunkowań politycznych, kultu-

²⁷ N. Yeates, *The global and supra-national dimensions of the welfare mix*, [w:] M. Powell (red.), wyd. cyt., s. 214-215.

²⁸ Tamże, s. 206-207.

rowych, społecznych, ekonomicznych, klimatycznych i innych, które sprawiają, że polityka społeczna prawdopodobnie jeszcze długo będzie domeną poszczególnych państw oraz takich struktur regionalnych jak Unia Europejska.

Jak się wydaje, perspektywy globalnej polityki społecznej nacechowane są pewnym paradoksem. Nasilające się niepokoje polityczne w różnych częściach globu, coraz częstsze kryzysy ekonomiczne oraz negatywne zmiany klimatyczne wiążą się ze wzrostem globalnych współzależności i zwiększają potrzebę skoordynowanych działań stabilizacyjnych, ukierunkowanych na rozwiązanie pojawiających się problemów. Jednocześnie jednak w tak trudnych okolicznościach często dominują narodowe, partykularne interesy, przez co społeczności międzynarodowej trudno jest osiągnąć porozumienie dotyczące określenia niezbędnych zadań, sposobów ich realizacji oraz źródeł finansowania.

Literatura

- Arts W., Gelissen J., *Three Worlds of Welfare Capitalism or More? A State-of-the-Art Report*, [w:] Ch. Pierson, F.G. Castles (red.), *The Welfare State Reader*, Polity Press, Cambridge 2006.
- Auleytner J., Danecki J. (red.), *Teoretyczne problemy nauki o polityce społecznej*, Elipsa, Warszawa 1999.
- Bauman Z., *Globalizacja*, PIW, Warszawa 2000.
- Dean H., *Social Policy*, Polity Press, Cambridge 2006.
- From One Earth to One World*, World Commission on Environment and Development, [w:] F. Lechner, J. Boli (red.), *The Globalization Reader*, Blackwell Publishing, Oxford 2004.
- Golinowska S., *Wyzwania polskiej polityki społecznej w warunkach globalizacji oraz integracji z Unią Europejską*, [w:] S. Golinowska, M. Boni (red.), *Nowe dylematy polityki społecznej*, CASE, Warszawa 2006.
- Kamiński S., *Koncepcje modeli polityki społecznej*, [w:] S. Kamiński, O. Kowalczyk (red.), *Wymiary polityki społecznej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2009.
- Kraus K., Geisen T., Piątek K. (red.), *Państwo socjalne w Europie. Historia – rozwój – perspektywy*, Wydawnictwo UMK, Toruń 2008.
- Książopolski M., *Polityka społeczna w różnych krajach i modele polityki społecznej*, [w:] G. Firlit-Fesnak, M. Szyłko-Skoczny (red.), *Polityka społeczna*, PWN, Warszawa 2007.
- Lund B., *State welfare*, [w:] M. Powell (red.), *Understanding the mixed economy of welfare*, Policy Press, Bristol 2007.
- Morawski W., *Konfiguracje globalne. Struktury, agencje, instytucje*, PWN, Warszawa 2010.
- Ohmae K., *The End of the Nation State*, [w:] F. Lechner, J. Boli (red.), *The Globalization Reader*, Blackwell Publishing, Oxford 2004.
- Sen A., *How to Judge Globalism*, [w:] F. Lechner, J. Boli (red.), *The Globalization Reader*, Blackwell Publishing, Oxford 2004.
- Stiglitz J., *Globalizacja*, PWN, Warszawa 2004.
- Szubert W., *Cele, zakres i metody socjalistycznej polityki społecznej*, [w:] A. Rajkiewicz (red.), *Polityka społeczna*, PWE, Warszawa 1976.
- Szumlicz T., *O modelach polityki społecznej*, „Polityka Społeczna” 1992, nr 3.
- The Real Wealth of Nations. Pathways to Human Development*, UNDP, Palgrave Macmillan, New York 2010.

- Tomlinson J., *Cultural Imperialism*, [w:] F. Lechner, J. Boli (red.), *The Globalization Reader*, Blackwell Publishing, Oxford 2004.
- Yeates N., *The global and supra-national dimensions of the welfare mix*, [w:] M. Powell (red.), *Understanding the mixed economy of welfare*, Policy Press, Bristol 2007.
- Yeates N., *The idea of global social policy*, [w:] N. Yeates (red.), *Understanding Global Social Policy*, Policy Press, Bristol 2008.
- Yeates N. (red.), *Understanding Global Social Policy*, Policy Press, Bristol 2008.
- Yeates N., Holden Ch. (red.), *The Global Social Policy Reader*, Policy Press, Bristol 2009.

THE GLOBAL DIMENSION OF SOCIAL POLICY

Summary: The aim of the article is to present the global dimension of social policy seen as a theory and practical activity. The development of theoretical view on global interdependencies is presented, as well as examples of global diagnoses, setting common goals and their accomplishment by international organisations. The conclusion is that global social policy is not substitute, but supplement of social policy on the state and regional level.

Key words: social policy, globalization, diagnosis, aims, institutions.